

рапващ се пример. Известни са констатациите на академизираната вече научна мисъл, че през Българското възраждане не бива създаден роман. Известни са и обясненията – липса на епическа традиция, недостигане на зрялост в самото общество и сред творческите сили в авторската среда, отсъствие на историческо съзнание от нов тип, което единствено е способно да „запълни“ романната жанрова форма. Списъкът може да бъде продължен, но и без пълнота е ясно, че литературните историци и теоретици са тръгнали по пътя на поставянето на минуси с оценъчен характер. Какво може да последва, освен единствено възможната идея за изостаналост на българския културен развой. Всъщност – в случая така и не става ясно: предварителният възглед за недоразвитост ли аргументира въпросното мислене, или пък мисленето произтича от възгледа. Вероятно картината не би била толкова досадна, ако – нещо довольно мъничко – не бе толкова невярна. Достатъчно е да включим същата тази литература на намеренията – планове на П. Р. Славейков за създаване на национална епопея, намеренията на Л. Каравелов, дейността на цяла редица автори – от Неофит Бозвели до Добри Войников, за да установим, че през този период съществува една огромна, разнородова и разнोजанрова, но обхватна тенденция за сътворение на български национален епос. И тогава по съвсем нов начин могат да бъдат осмислени познатите ни факти – от историческите поеми, през Георги-Раковскиевия „Горски пътник“ (чието оригинално означение не е поема, както странно го представят преподавателите, а „повествувателен спев“) до странната структура на циклите с изявени тематични, идейни или емоционални спойки, например „Книга за страданието на българското племе“. И тогава може би ще преразгледаме жанровия характер на произведението като „Ученик и благодетели“ например, защото то няма да представлява вече изолиран случай. Пак тогава може да преосмислим факта, че романният жанр не може да бъде свеждан към англо-френско-руския модел на XIX в., намиращ се извън полезрението на родните словомайстори. За тях по това време има други авторитети и други образци.

Безспорно всеки от интересуващите ни факти в „На Острова на блажените“ може да бъде разгледан от различни гледни точки. Нека погледнем какво се крие зад романната продукция на един „полувиртуален“ писател островитянин – Боне Войдан⁴. Наричам го неточно „полувиртуален“, тъй като той е планиран да бъде включен в антологията, но впоследствие е изоставен. Съставителят на том 2 („На Острова на блажени-

⁴ Според един от планове в архива на П. П. Славейков формата на името е Буне Войдан – с прозрачна алюзия за бунтовност и революционно предводителство (от буна и Войдан – войвода).